

<https://ipc.mit.edu/sites/default/files/documents/05-010.pdf> (Дата звернення: 10.08.2018); 11. Staying on Top: The challenge of sustaining world-class higher education in the UK // Russell Group Papers. – 2010. – Iss. 2. – 52 p. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.russellgroup.ac.uk/uploads/Staying-on-Top-The-challenge-of-sustaining-world-class-higher-education-in-the-UK.pdf> (Дата звернення: 12.08.2018); 12. The Competitiveness and Innovative Capacity of the United States // Prepared by the U.S. Department of Commerce in consultation with the National Economic Council. – January 2012. – 160 p. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.commerce.gov/sites/default/files/documents/2012/january/competes\\_010511\\_0.pdf](http://www.commerce.gov/sites/default/files/documents/2012/january/competes_010511_0.pdf) (Дата звернення: 13.08.2018); 13. Global Investments in R&D / Fact Sheet No. 42 March 2017 FS/2017/SCI/42. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/fs42-global-investments-in-rd-2017-en.pdf> (Дата звернення: 11.08.2018); 14. Parkes David. R&D Budget and Policy Program. 12 April 2017 / American Association For The Advancement Of Science, 2018. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.aaas.org/news/data-update-us-and-eu-rd-budgets-remain-flat-asian-investment-decelerates> (Дата звернення: 14.08.2018); 15. OECD (2016), OECD Science, Technology and Innovation Outlook 2016, OECD Publishing, Paris. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://dx.doi.org/10.1787/sti\\_in\\_outlook-2016-en](http://dx.doi.org/10.1787/sti_in_outlook-2016-en) (Дата звернення: 14.08.2018); 16. Challenges of S&T system reform in China / Science, 10 Mar 2017, Jinan University // American Association For The Advancement Of Science, 2018. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://science.sciencemag.org/content/355/6329/1019.full> (Дата звернення: 10.08.2018); 17. Global Investments in R&D / Fact Sheet No. 50, June 2018. FS/2018/SCI/50. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/fs50-global-investments-rd-2018-en.pdf> (Дата звернення: 13.08.2018); 18. Human Resources in R&D / Fact Sheet No. 42 March 2017 FS/2017/SCI/42. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/fs41-human-resources-in-rd-2017-en.pdf> (Дата звернення: 15.08.2018); 19. R&D Expenditures and R&D Intensity. Overview of the State of the U.S. S&E Enterprise in a Global Context. National Science Board / Science and Engineering Indicators 2018 (NSB-2018-1) / Digest (NSB-2018-2), January 2018. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nsf.gov/statistics/2018/nsb20181/report/sections/overview/r-d-expenditures-and-r-d-intensity> (Дата звернення: 12.08.2018).

УДК 658.14:658.15

М.І. Вижлюк

## ФІНАНСОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ

Визначено роль державної фінансової політики у забезпеченні збалансованості фінансового потенціалу агропідприємств. Обґрунтовано зовнішню потребу в управлінні фінансовим потенціалом на засадах ефективного державного регулювання та інструментарію фінансової політики. Досліджено сучасні аспекти розвитку теоретичних положень та методичних підходів до вирішення проблем формування фінансового потенціалу вітчизняних агропромислових підприємств на основі сприятливої фінансової політики держави. Доведена необхідність розроблення комплексного механізму формування і реалізації фінансової політики агропромислової галузі та інструментів його забезпечення. Представлено етапи формування і ре-

лізації механізму фінансової політики агропідприємств щодо збалансування їх фінансового потенціалу, що включає: постановку місії, цілей та завдань функціонування агропромислових підприємств у контексті реалізації фінансової політики; формування функціональної складової забезпечення розвитку агропромислових підприємств; визначення сфери розповсюджень фінансових відносин у процесі формування фінансового потенціалу агропромислових підприємств; вибір фінансової політики збалансування фінансового потенціалу агропромислових підприємств; вибір інструментарію реалізації фінансової політики; реалізацію фінансової політики через виконання державних програм та інструментів підтримки з метою підтримки фінансового потенціалу агропідприємств; контроль процесу реалізації фінансової політики. Відзначено, що результативність представлених етапів можна оцінити на основі чотирьох блоків показників, що відображають рівень виконання планових показників розвитку агропідприємств та впливу на них зовнішніх чинників.

The role of state financial policy in ensuring the balance of financial potential of agribusiness enterprises is determined. The external necessity in managing financial potential on the basis of effective state regulation and financial policy tools is substantiated. The modern aspects of the development of theoretical positions and methodical approaches to solving problems of forming the financial potential of domestic agro-industrial enterprises on the basis of favorable financial policy of the state are investigated. The necessity of developing an integrated mechanism for the formation and realization of the financial policy of the agro-industrial sector and its tools for providing it is proved. The stages of the formation and implementation of the mechanism of financial policy of agro enterprises for balancing their financial potential are presented, including: setting of the mission, goals and tasks of the functioning of agro-industrial enterprises in the context of the implementation of financial policy; Formation of a functional component of development of agro-industrial enterprises; Definition of sphere of distribution of financial relations in the process of formation of financial potential of agroindustrial enterprises; Choosing a financial policy to balance the financial potential of agribusiness enterprises; Choice of tools for implementation of financial policy; Realization of financial policy through implementation of state programs and support tools in order to support the financial potential of agribusinesses; Control over the implementation of financial policy. It is noted that the performance of the presented stages can be estimated on the basis of four blocks of indicators, which reflect the level of implementation of the planned indicators of agribusiness development and the influence of external factors on them.

Ключові слова: фінансовий потенціал, фінансова політика, агропромислові підприємства, механізм формування та реалізації фінансової політики, фінансові інструменти, фінансова стратегія, держава, суб'єкт управління.

Key words: financial potential, financial policy, agro-industrial enterprises, mechanism of formation and implementation of financial policy, financial instruments, financial strategy, state, subject of management.

**Постановка проблеми.** Агропромисловий комплекс – це потужна та перспективна галузь національної економіки. Згідно чинного законодавства (Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні») визначена як стратегічний пріоритетний напрям на 2011-2021 роки, що потребує технологічного оновлення та розвитку [1]. Це один із виважених кроків держави щодо формування фінансової політики у зазначеній сфері щодо збалансування фінансового потенціалу підприємств. Однак, аналіз існуючих проблем становлення агропромислових підприємств засвідчує про відсутність комплексного механізму управління фінансовим потенціалом. Це негативно впливає на збалансованість фінансових процесів агропідприємств, зниження темпів ділової активності та відсутності стійкого зростання критеріїв фінансового стану та стійкості. Задля стабілізації, розвитку й прибутковості діяльності агропро-

мислових підприємств потрібна зважена державна фінансова політика, що ґрунтується на побудові чіткої фінансової стратегії та комплексу необхідних дій. Зазначене й визначає актуальність наукової проблематики.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Дослідження монографічних та наукових джерел присвячених обраній тематиці показує, що розгляд питання забезпечення фінансового потенціалу агропідприємств у контексті реалізації фінансової політики має епізодичний характер. Окремі аспекти розвитку теорії та методології зазначених наукових аспектів внесли такі вітчизняні вчені-економісти як: Г. Азаренкова, О. Гудзь, М. Дем'яненко, М. Малік, В. Мірошніченко, А. Ключник, Н. Прокопенко, П. Стецюк, О. Тридід, Н. Танклевська та інші.

Віддаючи належне розвитку теоретико-методологічних засад фінансової політики та її ролі в збагаченні фінансового потенціалу агропромислового сектору, багатоаспектність та складність вивчення наукової проблеми формування спеціальних механізмів та інструментів забезпечення зазначеного процесу вимагає проведення подальших наукових досліджень з метою пошуку ефективних варіантів її рішення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження сучасних аспектів розвитку теоретичних положень та методичних підходів щодо вирішення проблем формування фінансового потенціалу вітчизняних агропромислових підприємств на основі сприятливої фінансової політики держави. Для досягнення зазначеної мети нагальним завданням є розроблення адекватних ринковим умовам механізму формування і реалізації фінансової політики агропромислової галузі та інструментів його забезпечення.

Виклад основного матеріалу. Формування фінансового потенціалу підприємства є складним динамічним процесом, орієнтованим на максимальну взаємодію з зовнішнім середовищем і забезпечення високої якості реалізації. Важливо визначити, які саме чинники обумовлюють розвиток його елементів і впливають на їх збалансованість. До зовнішніх чинників належать економічні, соціальні, політичні, юридичні умови, вплив яких визначається обмежувальними або стимулюючими заходами з боку різних державних органів, банків, інвестиційних компаній, суспільних груп, політичних сил. Такими заходами, як правило, виступають податкові, відсоткові ставки, законодавчі, етичні, суспільні норми. До внутрішніх чинників належать, насамперед, стратегія підприємства, для реалізації якої формується потенціал, досвід і навички управлінців, необхідні для реалізації намічених планів, принципи організації та ведення господарської діяльності, якими керуються на підприємстві, моральні цінності та амбіції керівників, а також загальноприйняті в рамках підприємства цінності та культура [2, с.114].

Фінансовий потенціал є складною, динамічною системою, елементи якої взаємозв'язані та взаємозумовлені. Фінансовий потенціал підприємств є результатом взаємодії усіх елементів системи фінансових відносин підприємств, залежить від результатів їхньої виробничої, збутової, постачальницької, інвестиційної, фінансової та інших видів діяльності. Кожен з елементів залежить від рівня розвитку підприємства, конкурентної позиції, можливості залучення та поєднання окремих видів джерел фінансування, ефективності системи управління [3, с.75]. Важливо визначити, що вагомий вплив на процеси цієї системи складають зовнішні чинники, а саме державне регулювання, що реалізовується за допомогою інструментів та методів фінансової політики. Саме фінансова політика обумовлює розвиток елементів фінансового потенціалу агропідприємств і впливає на їх збалансованість.

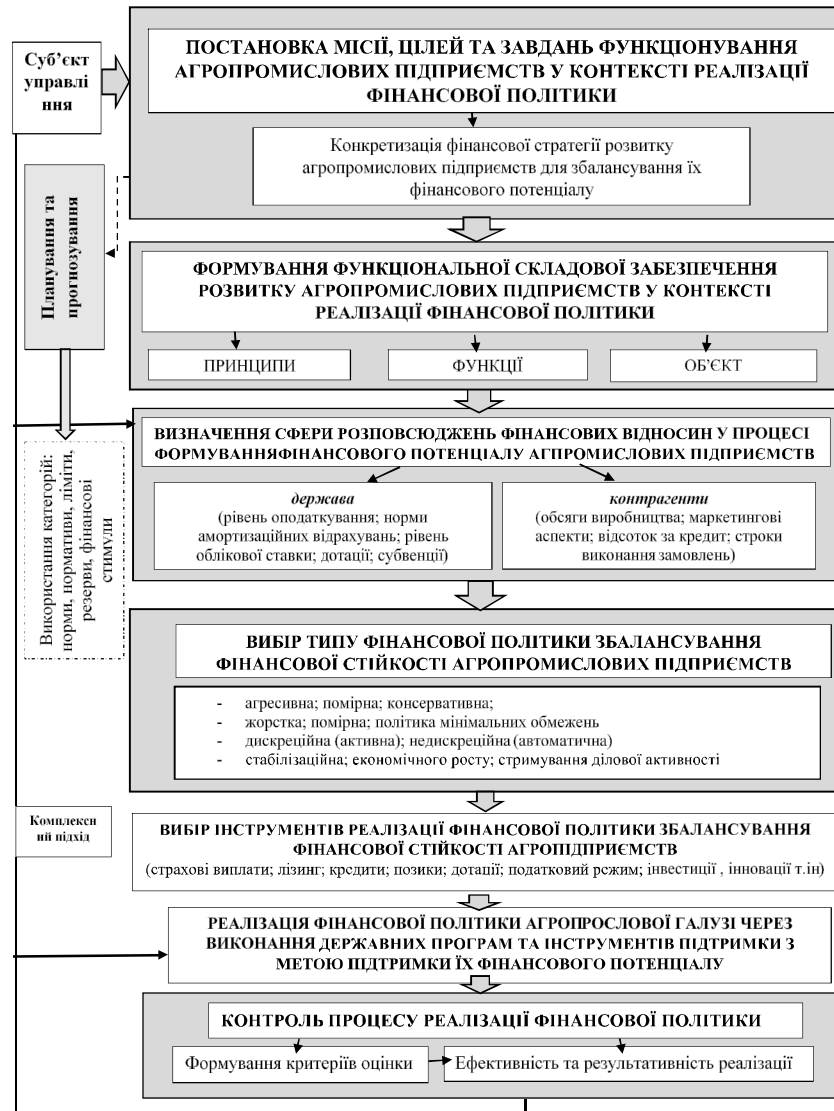


Рис. 1. Механізм формування і реалізації фінансової політики агропромислових підприємств щодо збалансування їх фінансового потенціалу

Джерело: сформовано автором на підставі праць [2; 3; 6; 7; 8].

Про це опосередковано зазначено у праці Бєлова О. [6], де автор конкретизує, що спроможності підприємства — це всі його фінансові ресурси, а можливості — це, по-перше, механізм, який забезпечує їх використання для досягнення певної мети, по-друге, це ті напрямки, «ворота», які відкриті для підприємства з даним потенціалом [6, с.31]. Останнє й визначає зовнішню потребу в управлінні фінансо-

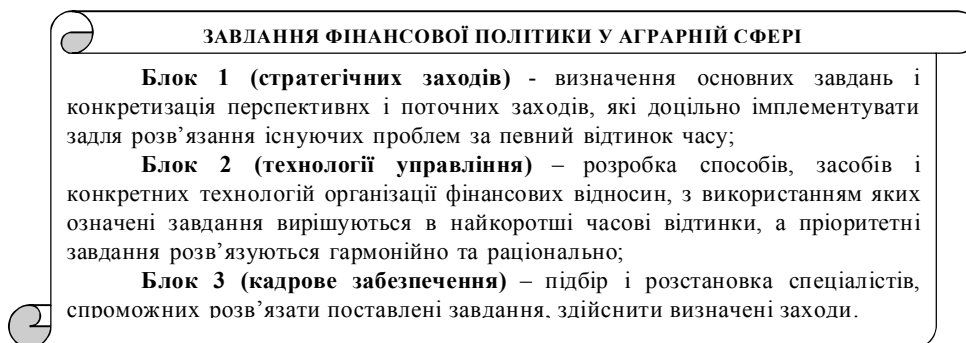
вим потенціалом на засадах ефективного державного регулювання та інструментарію фінансової політики держави.

Формування фінансової політики агропромислових підприємств – це намагання налагодити рефлексну систему управління на основі фінансів. Доцільно її розглядати як чітко орієнтовану, упорядковану фінансовими відносинами політику керівництва галузі та самих підприємств через фінансовий механізм. З точки зору методології її необхідно розглядати як систему управління, котра складається із підсистеми котрою управляють (об'єкт управління) та підсистеми, що управляє (суб'єкт управління). Схематично механізм формування і реалізації фінансової політики агропромислових підприємств представлено на рис. 1.

Представленні етапи формування і реалізації фінансової політики агропідприємств об'єднані між собою проміжним етапом – фінансовим плануванням й прогнозуванням, котре здійснює суб'єкт управління (державні органи влади, уряд, Міністерство Агропромислової політики України тощо) та за допомогою нього визначаються інші ж структурні елементи механізму: фінансові показники, ліміти, резерви, норми та нормативи, фінансові стимули тощо.

Фінансова політика здійснює цілеспрямований управлінський вплив на фінансові ресурси з метою досягнення фінансового добробуту підприємств і нарощування рівня їх фінансового потенціалу для розвитку й відновлення виробництва на його інноваційній основі. Головним завданням управління фінансовим потенціалом підприємства вважається оптимізація фінансових потоків з метою збільшення позитивного фінансового результату [3, с.73].

Фактично фінансова політика у аграрній сфері зводиться до трьох комплексних завдань, котрі можна об'єднати у блок стратегічних заходів, технології управління та кадрового забезпечення (рис. 2):



**Рис. 2.** Блок-схема комплексу завдань фінансової політики у аграрній сфері  
*Джерело:* сформовано автором на підставі аналізу праць [2;3;5].

Важливого значення при реалізації фінансової стратегії з метою розвитку агропромислових підприємств має функціональна складова механізму а саме: функції та принципи, а також об'єкти на котрі направлена система управління при здійсненні фінансової політики. Основними принципами, що визначають раціональність функціонування механізму та забезпечення фінансової стійкості агропідприємств є принципи:

системності, раціональності, збалансованості функціональності, предметності, комплексності, інтегрованості, процесний, ситуаційний. До функцій фінансової політики щодо забезпечення сталого розвитку агропідприємств та збалансування їх фінансової стійкості варто віднести: розробка фінансової політики і стратегії; організація взаємодії органів державного управління; фінансове прогнозування і програмування; фінансовий аналіз і аудит; сприяння економічним та соціальним інноваціям та інвестиціям; формування інформаційної бази сталого розвитку; координація фінансовими важелями економічної та еколого-соціальної діяльності; фінансове регулювання врівноваженості розвитку; ідентифікація агросфери регіонів щодо їх сталості; фінансова оцінка ресурсного потенціалу; розвиток інституційної платформи фінансової політики; забезпечення фінансової безпеки. Основними об'єктами виступають агропідприємства, їх фінансовий потенціал та відносини з іншими суб'єктами, що пов'язані із формування фінансового потенціалу та його збалансуванням.

Зважаючи на стан агропромислових підприємств, їх фінансове забезпечення, стан ринку, після здійснення планування, прогнозування і встановлення цілей, слід чітко обрати вид фінансової політики, котру держава обирає для збалансування їх фінансового потенціалу. Оскільки її предметом виступають фінансові відносини, необхідно визначитися зі сферою розповсюдження фінансових акцентів та пріоритетів у формуванні взаємовідносин держави з агропідприємствами, суб'єктами фінансового ринку задля створення сприятливих умов залучення у досліджувану сферу необхідних фінансових ресурсів.

При визначенні основних стратегічних напрямів розвитку агропромислових підприємств та залучення фінансових ресурсів у їх діяльність необхідно врахувати можливість фінансового ринку та макроекономічної кон'юнктури, що диктують умови вибору інструментів реалізації фінансової політики збалансування фінансової стійкості агропідприємств. Їх доцільно розділити на дві групи: ті що встановлені на законодавчому рівні і ті, що визначені угодами (табл. ).

*Таблиця*

**Інструменти реалізації фінансової політики збалансування фінансової стійкості агропромислових підприємств**

Вид	Характеристика
Фінансові інструменти, що встановлені на законодавчій основі	це інструменти фіскальної політики, що використовуються в сфері державних фінансів (податки і збори, внески і від-рахування, державні позики, кошторисне фінансування, державні інвестиції й трансферти, дотації) та монетарної політики (регулювання грошової маси, девальвація, ревальвація). Державні фінансові органи та центральний банк використовують ці інструменти, засновуючись на нормах і положеннях діючого законодавства.
Фінансові інструменти, що визначені на підставі угод	це інструменти ринкового типу, які встановлюються на підставі угод: страхові внески і виплати, банківські кредити, лізинг і факторинг, цінні па-пери (акції, облігації, векселі, тощо). Фінансове законодавство стосовно їх використання визначає тільки загальні засади

*Джерело:* узагальнено автором на підставі [4; 5].

Швидкодія фінансового інструментарію залежить від комплексного підходу щодо формування державної фінансової політики сприяння розвитку агропромисловим підприємствам. Зазначене передбачає здійснення сукупності заходів для наближення фінансової політики до планової фінансової стратегії розвитку агропромислового сектору економіки та досягнення поставлених завдань щодо збалансування фінансової стійкості агропідприємств. Найбільш поширеним сьогодні є цільовий метод на основі розробки загальнодержавних та регіональних програм розвитку агропромислового сектору. Проте постійне недофінансування програм розвитку засвідчує відсутність чіткої та орієнтованої на успіх фінансової політики.

Завершальним етапом досліджуваного механізму є здійснення контролю за реалізацією фінансової політики та стратегії розвитку агропромислових підприємств державними органами, органами суспільної влади та самих суб'єктів господарювання. Цей контроль має бути спрямованим на виконання фінансових планів, рівня фінансування програм розвитку агропромислового комплексу, дотримання законодавства у зазначеній сфері. Результативність заходів можна оцінити на основі показників, що відображають рівень виконання планових показників розвитку агропідприємств (рівень фінансування з бюджету АПК) та тенденції фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання, що визначають їх фінансовий потенціал. Останні найбільш повно описано в праці О. Гудзь, де представлено технологію діагностики та визначення рівня фінансового потенціалу, що складається з трьох блоків [3, с. 74]:

- 1) перший блок — визначення й характеристика рівнів фінансового потенціалу та його оцінка за фінансовими показниками;
- 2) другий блок — оцінка фінансового потенціалу за критеріями «своєчасність та повнота розрахунків за своїми борговими зобов'язаннями у поточній та довгостроковій перспективі» та «можливість залучення інвестиційних та кредитних ресурсів»;
- 3) третій блок — комплексна експертна оцінка фінансових можливостей та резервів підприємства.

На наше переконання доречним та таким, що доповнює технологію діагностики та визначення рівня збалансування фінансового потенціалу агропідприємств є введення ще четвертого блоку показників, котрі б характеризували вплив зовнішніх індикаторів на результативні ознаки рівня забезпечення фінансового потенціалу. Серед індикаторів доцільно виокремити вплив факторів оподаткування, обсягів державних інвестицій в досліджувану сферу, рівень пільгового кредитування, залучення зовнішніх інвестицій тощо.

**Висновки.** Отже, різноплановість і специфічність розвитку агропромислових підприємств засвідчує, що активно функціонуюча фінансова політика — це перспективний шлях до забезпечення та збалансування їх фінансової стійкості. Слід відмітити, що механізм формування фінансової політики сприяння розвитку агропромисловим підприємствам потребує постійного уточнення, а також удосконалення, оскільки трансформаційні процеси в аграрному секторі України супроводжуються динамікою змін та механізмів їх реалізації. Передусім це стосується механізмів забезпечення фінансовими ресурсами агропромислових підприємств (кредитний, бюджетний, податковий, інвестиційний, механізм ціноутворення тощо), що обумовлює необхідність подальшого

наукового осмислення й обґрунтування цих процесів та напрямів адаптації фінансової політики держави до потреб агропідприємств у практичному аспекті.

1. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 08.09.2011 № 3715-VI / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>; 2. *Танкалевська Н.С.* Фінансовий потенціал аграрних підприємств [Електронний ресурс] / Н.С. Танкалевська, В.О. Мірошніченко // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. – 2014. – Вип. 200(3). – С. 109-115. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnauc\\_escop\\_2014\\_200%283%29\\_\\_18](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnauc_escop_2014_200%283%29__18); 3. *Гудзь О. Є.* Діагностика та управління фінансовим потенціалом підприємства / О. Є. Гудзь // Облік і фінанси. – 2015. – № 1 (67). – С. 71-76; 4. *Березін О.В.* Економічний потенціал аграрних підприємств: механізми формування та розвитку / О.В. Березін, О. Д. Плотник. – Полтава : Інтер Графіка, 2012. – 221 с.; 5. *Ключник А.В.* Формування та розвиток економічного потенціалу сільських територій України : [монографія] / А.В. Ключник. – Миколаїв : Дизайн та поліграфія, 2011. – 468 с.; 6. *Бєлов О.В.* Визначення фінансового потенціалу підприємства / О.В. Бєлов // Регіональні перспективи. – 2002. – № 5. – С. 29-34; 7. *Фомин П.А.* Особенности оценки производственного потенциала промышленных предприятий [Електронний ресурс] / П.А. Фомин, М.К. Старовойтов // Библиотека экономиста: бизнес планирование, бюджет. – Режим доступу : [www.cis2000.ru/1/37\\_1\\_1.shtml](http://www.cis2000.ru/1/37_1_1.shtml); 8. *Мельник О.Г.* Фінансовий потенціал машинобудівного підприємства: сутність та індикатори оцінювання / О. Г. Мельник // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – Серія «Менеджмент». – 2007. – № 606. – С. 46-51.

УДК 336.276

*І.В. Петлін, О.І. Баран, І.А. Чучман*

## ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ

У статті розглянуто сутність поняття «управління державним боргом», підходи до його трактування та запропоновано авторське бачення на тлумачення зазначеного поняття. Продемонстровано по елементну структуру механізму управління державним боргом. Охарактеризовано функціональні елементи та системи забезпечення механізму управління державним боргом задля забезпечення оптимального обсягу фінансових ресурсів для фінансування потреб держави та забезпечення необхідного рівня боргової безпеки. Обґрунтовано напрями підвищення ефективності управління державним боргом.

The article considers the essence of the concept of «public debt management», approaches to its interpretation, and proposes an author's vision for the interpretation of the concept. Demonstrated by elemental structure of the mechanism of government debt management. The functional elements and systems of ensuring the mechanism of public debt management are characterized in order to provide the optimal amount of financial resources to finance the needs of the state and provide the required level of debt security. The directions of increasing the efficiency of public debt management are substantiated.